

PRAKTISCH

SPROEIGEDRAG EN ONZINDELJKHEID BIJ KATTEN

Een kat is meestal erg kieskeurig als het gaat om hygiëne en het gebruik van de kattenbak. In huis zal de kat normaliter dan ook gebruik maken van de kattenbak en anders uitwijken naar een stuk grond in de tuin. Als u urine of ontlasting in de hoek van een kamer aantreft, kan dit daarom verontrustend zijn. Soms gaat het om een eenmalig incident als gevolg van ziekte, opgesloten zitten in een kamer of plotselinge angst. Als de kat zijn plas en ontlasting blijft doen op ongewenste locaties, dan is nader onderzoek naar de gezondheid en het welzijn van de kat noodzakelijk.

Ondanks de overlast van dit ongewenste gedrag, is het belangrijk eraan te denken dat het niet gaat om een protestactie van uw kat! De kat zoekt geen wraak en probeert niet iets duidelijk te maken. Er is iets misgegaan in zijn leefomgeving en het vraagt wat spuurwerk om erachter te komen wat er is misgegaan.

Wat de oorzaak ook is, straffen is geen oplossing. Dit maakt de kat alleen maar angstig en verergert het probleem. Afweermiddelen, zoals aluminiumfolie, peper, citroenschillen of een waterpistool zullen er vooral toe leiden dat de kat op zoek gaat naar alternatieve plekken. Bovendien veroorzaakt het angst en wordt het moeilijker om de werkelijke oorzaak van dit gedrag te achterhalen.

Sproeien of plassen?

Katten gebruiken urine als geur signaal of 'markering' voor zichzelf en andere katten. De reden om urine af te zetten als geurmarkering (sproeien) is totaal verschillend van het plassen om de volle blaas te legen. Het is daarom heel belangrijk om eerst vast te stellen of het gaat om sproeien of plassen, omdat de mogelijke oplossingen verschillend zijn. Op basis van alleen de hoeveelheid urine kan geen onderscheid worden gemaakt tussen sproeien en plassen.

Tijdens het plassen zal de kat een zittende houding aannemen en een hoeveelheid urine laten lopen op een horizontale oppervlakte. Daarna kan de kat krabgedrag vertonen in het gebied rondom de urine, hoewel dit lang niet altijd gebeurt. Voorkeurslocaties in huis om te plassen zijn op het tapijt, de bank, het dekbed, het bad of het aanrecht.

Om te sproeien zal de kat gaan staan, waarbij vaak met de achterpoten trappelbewegingen worden gemaakt, de staart trilt en een (kleine) hoeveelheid urine naar achter wordt gespreid op een verticale oppervlakte, zoals de muur, waar een duidelijk ruikbare geurmarkering achterblijft. Veel gebruikte sproeiplaatsen zijn deuren, ramen, rondom het kattenluik, gordijnen, elektronische apparatuur en boodschappentassen of plastic zakken.

Wanneer is vastgesteld om welke van de twee gedragingen het gaat, dan kan de juiste behandeling worden ingesteld om het (gedrags)probleem aan te pakken.

Schoonmaken van bevuilde plaatsen

Of het nu gaat om een ongelukje of niet, zodra de kat geplast of zijn ontlasting gedaan heeft op een bepaalde plek, dan zal zijn gevoelige neus hem aanmoedigen die plek regelmatig opnieuw te gebruiken als kattenbak. De beste manier om met deze gewoonte te breken, is de kat zo lang mogelijk weg te houden van de bewuste plek, alle geursporen die de kat kan ruiken te verwijderen en de indeling van de kamer aan te passen zodat de plek niet meer toegankelijk is en wordt geblokkeerd door bijvoorbeeld meubels.

Reinig het gebied met een oplossing van een biologisch of enzymatisch wasmiddel (bv. Biotex, groene zeep of soda), spoel na met koud water en laat de plek drogen. Spray het gebied (met een plantenspuit) met een alcoholoplossing (spiritus), wrijf het in en laat de alcohol verdampen. Probeer dit voor de zekerheid eerst uit op een klein onopvallend stukje van mogelijk kwetsbare bekleding. Er zijn diverse producten op de markt speciaal voor het verwijderen van urinegeuren.

Vloerbedekking absorbeert urine vaak erg goed en de urine zal er dan ook geheel in doordringen of er zelfs doorheen gaan. Als het gebied ernstig bevuild is en al gedurende een langere tijd, dan is vervanging van (een deel van) de vloerbedekking vaak de enige oplossing. Alvorens nieuwe vloerbedekking te leggen is het belangrijk eerst de onderliggende vloerdelen of betonlaag te behandelen.

Waarom plast mijn kat naast de bak?

Er zijn tal van redenen waarom een kat naast de bak gaat zitten. Hieronder staan de meest voorkomende oorzaken op een rijtje samen met mogelijke oplossingen.

Ziekte

Urinerweginfecties of diarree kunnen ervoor zorgen dat de kat buiten de bak gaat zitten, omdat hij pijn ervaren heeft tijdens het bezoeken van de kattenbak of een plek buitenshuis eenvoudigweg niet op tijd kon halen.

Een kat die plotseling begint te plassen op ongewenste plekken in huis moet naar de dierenarts voor een gezondheidscontrole. Een blaasontsteking kan leiden tot plasproblemen en het frequent lozen van kleine beetjes urine. Eén van de problemen van de lagere urinewegen is aan stress gerelateerd en gaat nauwelijks gepaard met symptomen, behalve dan het plassen naast de bak.

Elke urineweginfectie of irritatie kan ertoe leiden dat de kat al staande gaat plassen in plaats van naar buiten of op de kattenbak te gaan. Dit plasgedrag kan soms verward worden met sproeigedrag.

Katten hebben baat bij een hogere wateropname wanneer ze lijden aan een terugkerende blaasontsteking. Soms is het nodig de kat over te zetten op een blikvoeding in plaats van een droogvoeding, maar overleg vooraf altijd eerst met uw dierenarts.

Mogelijke oplossing

Behandeling door de dierenarts zal meestal leiden tot een terugkeer van het normale, gewenste kattengedrag. Sommige katten blijven het naast de bak doen, omdat ze zich ongemakkelijk voelden of pijn hadden tijdens de laatste bezoeken aan de bak. In dat geval kan een andere bak op een plek elders in huis de kat aanmoedigen weer op de bak te gaan.

Oude leeftijd

Een oudere kat heeft mogelijk geen zin om naar buiten te gaan bij slecht weer of heeft problemen met het gebruik van het kattenluik vanwege stijve gewrichten. Tijdens het ouder worden, wordt de kat vaak onzekerder en kan zich bedreigd voelen door de aanwezigheid van andere katten in zijn territorium. Bij een oude kat kunnen ook verschijnselen van dementie optreden: één ervan is onzindelijkheid.

Mogelijke oplossing

Het is bijna onvermijdelijk dat, op een bepaald moment, oudere katten een veilige en toegankelijke kattenbak binnenshuis nodig hebben. Het plaatsen van een kattenbak in huis lost het probleem daarom in de meeste gevallen op. Het is belangrijk om bij de oudere kat altijd eerst lichamelijke oorzaken uit te sluiten. In geval van dementie kan een van uw dierenarts verkregen voedingssupplement tijdelijk helpen.

Angst en onzekerheid

Katten zijn het meest kwetsbaar voor een aanval wanneer zij buitenshuis hun behoefte doen en zullen dit nalaten op het moment dat ze zich bedreigd voelen. Andere katten zijn veelal de belangrijkste oorzaak, maar het kan ook de hond van de buren zijn die plotseling begint te blaffen.

Mogelijke oplossing

Het plaatsen van een kattenbak binnenshuis zal het gevoel van angst wegnemen en de kat helpen bij zijn zoektocht naar een geschikte toiletplaats voor regelmatig gebruik. De kat begeleiden op het moment dat hij de tuin ingaat kan de kat ook aanmoedigen om weer buitenshuis zijn behoefte te doen. Sommige katten hebben een toiletgebied gevonden ver verwijderd van huis en het aantrekkelijk maken van de eigen tuin kan dan een goede oplossing zijn. Creëer een stukje grond in de hoek van de tuin, vlakbij het huis (zodat de kat makkelijk naar binnen kan ontsnappen) en meng er een flinke hoeveelheid mestvrije aarde of zand doorheen. Daarnaast moet worden bekeken of er iets aan de bron van stress kan worden gedaan: kan de tuin zo worden afgesloten dat er geen andere kat/hond kan binnen komen?

Verwijderen van eerder gebruikte plaatsen

Sommige katten zijn echte gewoontedieren als het gaat om de keuze voor een plek waar ze ongestoord hun behoefte kunnen doen. Het opnieuw inrichten van de tuin kan dan van grote invloed zijn op het gedrag van de kat.

Mogelijke oplossing

Zorg ervoor dat bij veranderingen in de tuin altijd ruimte wordt vrijgehouden voor een aparte, comfortabele plaats die door de kat gebruikt kan worden als kattenbak (met voldoende grond). Als u weet wat de lievelingsplek is van de kat, kunt u hier zelfs rekening mee houden.

Aanwezigheid van vreemden

Soms wordt een kat onzindelijk op momenten dat er vreemden in huis zijn en de kat gedwongen is door de kamer te gaan, waar het bezoek zich bevindt, op zijn weg naar de kattenbak. Andere katten leiden aan "verlatingsangst" wanneer de eigenaar van huis is en hen alleen thuis laat. De aanwezigheid van een onbekende oppas kan bij sommige katten sterke gevoelens van angst oproepen en leiden tot markeergedrag, vooral op het bed van de eigenaar waar een sterke, geruststellende geur hangt.

Mogelijke oplossing

Als uw kat vooral nerveus wordt van vreemden, en met name jonge kinderen, dan kan het plaatsen van een kattenbak in de kamer waar de kat zich verschuilt een oplossing zijn. De beste manier om bevuiling door verlatingsangst te voorkomen is door het afsluiten van de slaapkamer en te zorgen voor bekende mensen die op de kat passen tijdens uw afwezigheid. Sommige katten zijn zeer gevoelig voor de stress die gepaard gaat met het alleen achterblijven en voelen zich prettig in een kattenpension. Ook dit zal echter altijd stress opleveren voor een kat.

Kattenbakproblemen

Als uw kat normaliter de kattenbak gebruikt maar sinds kort ineens op een andere plek in huis gaat zitten, dan kan er een duidelijke oorzaak zijn. Hier volgen de meest voorkomende oorzaken:

1. **Bevuilde kattenbak:** Katten houden er niet van om een kattenbak te moeten gebruiken die vuil is. De kattenbak moet elke paar dagen volledig schoongemaakt worden en dagelijks bijgevuld worden met een verse toplaag kattenbakvulling na het verwijderen van gevormde klonten en ontlasting. Als het een niet-klonterende kattenbakvulling is, dan moet deze om de paar dagen geheel vervangen worden (ontlasting elke dag verwijderen), omdat de toenemende urinegeur erg onaangenaam is voor de kat.
Katten die bezig zijn zindelijk te worden moeten de bak eerst herkennen als geschikte kattenbak; maak deze daarom in die gevallen juist niet te vaak schoon.
2. **Ruikende kattenbakvulling:** Het gebruik van een kattenbakvulling met een geurtje of desinfectiemiddel met een sterke geur kan de geurgevoelige kat ervan weerhouden de kattenbak te bezoeken. Gebruik een mild reinigingsmiddel en heet water of een speciaal aanbevolen desinfectiemiddel om kattenbakken te reinigen. Spoel goed na voor gebruik. Vermijd desinfectiemiddelen die in water troebel worden, omdat deze vaak fenolen bevatten die giftig zijn voor de kat.
3. **Verkeerde soort kattenbakvulling:** Veranderingen in de samenstelling of structuur van de kattenbakvulling kunnen ertoe leiden dat de kat weigert nog op de bak te gaan. Harde houtsnippers kunnen voor kittens acceptabel zijn, maar zodra katten wat zwaarder worden, vinden ze het lang niet altijd een comfortabel oppervlak om overheen te lopen. De meeste katten hebben een voorkeur voor fijn grit met een zandachtige structuur en zonder geur. Als u het type kattenbakvulling wilt veranderen, doe dit dan geleidelijk en meng de nieuwe vulling door de oude vulling, waarbij de hoeveelheid nieuwe vulling langzaam opgevoerd wordt. Houd de reactie van de kat in de gaten.
Plastic zakken om de bodem van de kattenbak schoon te houden kunnen ertoe leiden dat de kat erin haakt tijdens het krabben waardoor er ineens kattenbakvulling omhoog stuift. In dat geval is het beter de zak te verwijderen.
4. **Plaats van de kattenbak:** Als de kattenbak in een open ruimte staat waar de hond, de kinderen en andere katten de kat kunnen storen tijdens een bezoek aan de bak, dan kan hij

zich hierdoor bedreigd voelen. Kies daarom liever voor een meer beschutte plek. Houd er rekening mee dat katten geluiden van een draaiende wasmachine of droger ook storend vinden. Een rustige hoek van waaruit slechts één of twee richtingen in de gaten hoeven te worden gehouden is ook veel beter dan een open ruimte of een doorgang. Zet geen eetbakjes in de buurt van de kattenbak, want een kat gaat niet graag naar het toilet in de buurt van zijn eten. Plaats eet- en drinkbakjes daarom op een heel andere plaats.

5. **Type kattenbak:** Sommige katten vinden het prettig om een overdekte kattenbak te gebruiken, terwijl andere liever een open bak hebben zodat ze makkelijker kunnen ontsnappen. Als u normaliter gebruik maakt van een open bak, kunt u bij problemen juist kiezen voor een gesloten bak en omgekeerd. Ook een kartonnen doos waarvan één kant is verwijderd of het strategisch plaatsen van enkele kamerplanten kunnen zorgen voor de gewenste privacy. Sommige dichte kattenbakken zijn voorzien van een klapdeurtje bij de ingang en dit kan een obstakel vormen voor een onzekere kat.

6. **Slechte ervaring:** Soms besluit een kat om de kattenbak niet meer te gebruiken naar aanleiding van een slechte ervaring. Medicijnen toedienen of de kat aanhalen terwijl hij op de kattenbak zit, kan voldoende zijn om de kat een onbehaaglijk gevoel te geven en niet meer op de bak te willen. Soms is het voldoende om de bak te verplaatsen naar een rustigere plek.
7. **Te kleine kattenbak:** sommige katten poepen met gestrekte staart. Een te kleine kattenbak levert daarvoor niet de mogelijkheid.
8. **Zindelijkheidstraining van jongen af aan:** Kittens hebben van nature een voorkeur voor het gebruik van een zandachtige ondergrond om te poepen en te plassen. Soms maken kittens echter onvoldoende gebruik van een kattenbak als ze in hun nieuwe woonomgeving direct beschikken over meerdere grote ruimtes. De controle over de sluitspier van de blaas en darm is bij het kitten nog niet zo goed ontwikkeld als bij de volwassen kat. Daarom is het belangrijk dat het kitten altijd een makkelijk toegankelijke kattenbak binnen bereik heeft. Om uw kitten te helpen kunt u de leefruimte van uw kitten aanvankelijk beter wat beperken tot één kamer, waarbij u de toegang tot de andere ruimtes in huis geleidelijk opvoert in de weken erna. Elke keer dat het kitten gebruik maakt van de kattenbak, maakt hij zich dit gedrag meer eigen.

Sproeien

Alle katten, zowel poezen als katers en zowel ongecastreerde als gecastreerde katten, kunnen sproeien. Meestal vertonen ze dit gedrag buitenshuis om via deze geuren te communiceren. Ze laten ook geursignalen achter door te wrijven, krabben en het geven van kopjes; ze wrijven hierbij met de klieren die zich rondom de bek vinden langs dingen.

De kat laat niet alleen geuren na om zijn aanwezigheid aan andere katten kenbaar te maken, maar ook om zijn eigen omgeving 'in te richten' met een bekende geur die hem vertrouwen geeft. Krolse poezen scheiden een hoog gehalte aan oestrogeneen (vrouwelijk geslachtshormoon) uit in hun urine om katers aan te trekken. Daarnaast kunnen ze door te sproeien een doordringende geur afzetten die bestaat uit een combinatie van urine en uitscheidingen van de anaalklieren, die zich onder de staart bevinden.

Waarom sproeit mijn kat in huis?

De meeste huiskatten worden gecastreerd en sproeien niet in huis. Sproeien in huis is een teken dat de kat zich gestrest voelt en behoefte heeft aan meer veiligheid. Dat wordt bereikt door te sproeien. Omdat het sproeigedrag al aangeeft dat de kat zich ergens door bedreigd voelt, is elke vorm van straf zinloos en zal de problemen alleen verergeren. Het is beter om als eigenaar te proberen erachter te komen waaruit de bedreiging voor de kat bestaat en deze vervolgens te verminderen of weg te nemen.

De meest voorkomende oorzaak is de aanwezigheid van andere katten in huis of in de buurt. Ook een nieuwe baby of ander persoon in huis, (ver)bouwwerkzaamheden, of verandering van de dagelijkse routine kan aanleiding geven tot sproeigedrag in huis, vooral bij een wat onzekere kat. Een andere reden om te sproeien is een probleem met een andere nieuwe kat: in zo'n geval kan het juist ook de dominante kat zijn die sproeit en zo territoriale aanspraken duidelijk maakt.

Nieuwe kat in huis

Een kat erbij in huis kan een bedreiging vormen voor de reeds aanwezige katten of het evenwicht tussen de reeds aanwezige katten verstoren, waardoor sproeigedrag ontstaat. Een reeds aanwezige kat in huis, die de sociaal volwassen status verwerft (tussen de 18 maanden leeftijd en vier jaar), kan hierdoor de uitdaging aangaan om een nieuwe plek in de groep op te eisen. Sproeien van urine in deze situaties gaat bijna altijd gepaard met een vorm van passieve of actieve agressie en intimidatie, wat de eigenaar vaak niet opmerkt. Om dit lastige probleem op te lossen is het belangrijk om conflicten te voorkomen en positieve verbanden te gaan leggen tussen het huis en een hernieuwde geur van veiligheid en vertrouwen. Door extra veel voorzieningen aan te bieden, wordt de onderlinge strijd onderdrukt. Het optimale aantal voorzieningen daarbij is één voorziening per kat plus één extra op een andere locatie. Denk aan voorzieningen als:

- Eetbakjes (vrije beschikking over voer zal de strijd hierover verminderen)
- Waterbakjes
- Warme, comfortabele ligplaatsen
- Meerdere kattenbakken op verschillende plekken in huis
- Krabpalen
- Hoge rustplaatsen op verschillende niveaus
- Schuilplaatsen voor de individuele kat
- Speeltjes

Angst voor buurkatten

Katten sproeien vaak rondom het kattenluik of de deur om zichzelf gerust te stellen en een signaal af te geven naar mogelijke indringers. Als uw kat van streek is, omdat er een andere kat het huis is binnengedrongen, blokkeer dan het kattenluik met een grote plank aan zowel de binnen- als buitenzijde van de deur en laat zelf uw eigen kat naar binnen en buiten gaan. Het is zelden voldoende om alleen het kattenluik te sluiten; katten hebben hierbij een duidelijk signaal nodig dat aangeeft dat de deur niet meer als doorgang gebruikt kan worden.

Als alternatief voor het blokkeren van het kattenluik, kan een kattenluik worden aangebracht met een elektrische-, magneet- of infraroodsleutel die het binnendringen van onbekende katten tegengaat. Jaag andere katten de tuin uit en steun op die manier uw kat als u buiten bent. Wanneer de kat zich binnenshuis weer helemaal op zijn gemak en veilig voelt, zal de behoefte aan markeren afnemen.

Verbouwen en bouwwerkzaamheden

Een nerveuze kat of een kat die alleen in huis wordt gehouden kan angstig worden door veranderingen in zijn omgeving. Geuren die binnen worden gebracht via schoeisel kunnen al een gevoel van onbehagen veroorzaken en vragen om het gebruik van een geruststellende spray.

Verbouwingen of bouwwerkzaamheden verwijderen zeer effectief de met zorg uitgezette subtiele wrijf- en krabmarkeringen van de kat en vervangen deze door de sterke geur van nieuwe meubels, verf of vloerbedekking. Om het bedreigende effect wat te verminderen, is het verstandig om de kat aanvankelijk weg te houden uit deze kamers totdat de geur niet meer zo overheersend is en zich gemengd heeft met de andere geuren in huis. U kunt dit proces versnellen door de geur van de kat te verspreiden door het huis. Neem een zacht stukje katoen of een dot watten en wrijf deze zachtjes over de kop van uw kat (langs de geurklieren die zich rondom de kin, op wangen en het voorhoofd bevinden). Dit bevat geurstoffen (feromonen) die een direct herkenbaar en geruststellend effect bij de kat teweegbrengen. Wrijf het katoen of de watten langs de meubels en muren ter hoogte van de plaats waar de kat sproeit en herhaal dit meerdere keren per dag. De neiging om te sproeien zal verminderen, zodra de kat merkt dat zijn geur al aanwezig is. Bij uw dierenarts kunt u ook een product met synthetische feromonen kopen, dat hetzelfde effect heeft.

Als u bijvoorbeeld een andere bank koopt, is het verstandig om enkele weken voordat de nieuwe bank er is, over de oude een plaid te leggen. Zodra de nieuwe bank er is, legt u deze vertrouwd ruikende plaid over de nieuwe aanwinst, zodat deze een herkenbare en acceptabele geur heeft.

Help uw kat zich veilig te voelen

Zelfs wanneer de oorzaak van het sproeigedrag niet duidelijk is, zijn er manieren om uw kat zich meer op zijn gemak te laten voelen. Bijvoorbeeld door het leefgebied van de kat te verkleinen naar enkele kamers, zodat de kat minder hoeft rond te lopen en te markeren om zijn leefgebied af te schermen.

Synthetische feromonen van de kat lijken sterk op de geur die door de klieren op de kop van de kat afgegeven wordt. Deze synthetische feromonen zijn als spray of verdamper verkrijgbaar. De laatste wordt in het stopcontact bevestigd in de kamer waar de kat het meeste sproeit.

Sproeiplekken kunnen direct aangepakt worden door het wegwrijven van de afgezette urine met heet water en een stuk keukenrol. De plek wordt dan schoongemaakt met bijvoorbeeld een biotex sopje. Spoel na met koud water en laat de plek drogen. Spray het gebied lichtjes in met een plantenspuit met een verdunde alcoholoplossing (spiritus), die de tijd moet krijgen om te verdampen. Vervolgens wordt de feromonenspray twee keer per dag spaarzaam aangebracht gedurende minimaal een week.

Door kleine bakjes met vers voer te plaatsen in de buurt van de sproeiplekken kan ook een meer positieve atmosfeer gecreëerd worden en krijgt de plek een eetfunctie. Een kat zal niet plassen, sproeien of poepen daar waar hij eet.

Hulp van de specialist

Sproeigedrag en onzindelijkheid in huis kunnen bij veel katten verholpen worden met behulp van eerder genoemde adviezen. In sommige gevallen blijft het probleem echter bestaan en is het verstandig om hierover te praten met de dierenarts in plaats van zelf te blijven zoeken naar een oplossing. Sommige gedragsproblemen kunnen goed behandeld worden met medicijnen, maar het beste resultaat wordt vaak behaald bij een combinatie van medicatie en gedragstherapie om de onderliggende oorzaak aan te pakken. Als dit het geval is bij uw kat, dan zal uw dierenarts u doorverwijzen naar een kattengedragsspecialist.

Bij het LICG kunt u terecht voor onafhankelijke en betrouwbare informatie over het 'houden van huisdieren'. Door het bieden van deze informatie en het organiseren van campagnes levert het LICG een bijdrage aan verbetering van de gezondheid en het welzijn van huisdieren in Nederland.

Versie: augustus 2014

Kijk voor de meest recente informatie op www.licg.nl